

Starški list

2014/30

wudaće: zyma 2014/30

wudawaćel: Serbske šulske towarstwo z.t.

Póstowe naměsto 2

02625 Budyšin

tel.: 03591 550216

faks: 03591 550220

info@sorbischer-schulverein.de

www.sorbischer-schulverein.de

zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süßowa

tel.: 03591 550215

fota: SŠT, S. Scheibe

© 2014 Serbske šulske towarstwo z.t./Sorbischer Schulverein e.V.

Lubi starši, džědojo a wowki,
nětko w adventnym času zawěsće z Wašimi džěćimi a wnučkami wjele pasliće,
poprjančki pječeće a zhromadnje spěwaće. Wšitcy so wjeselimy na hody.

Tež my jako nošer 7 pěstowarnjow móžemy wo měrje hody swječić. 15.11.2014
mějachmy hłownu a wólbnu zhromadźiznu Serbskeho šulskeho towarstwa.
Bilanca je jara dobra. Zajim za naše zarjadnišća dale stupa, štož nas jara
zwyjesela. W léće 1998 zawjedzechmy w Žyłowje, džensa džěl města Choćebuz,
naš modelowy projekt Witaj z 12 džěćimi, džensa su 55 městnow jara požadane.
Hdyž smy w léće 2001 přewzali pěstowarnju w Chrósćicach, wopytowachu ju 60
džěći, džensa je jich 141. Ralbičanska pěstowarnja je wot lěta 2004 w našim
nošerstwje, tehdy ze 66 džěćimi, a wot januara 2015 změjemy tam 189. Z tym
skruća so šulske stejnišća.

Prócujemy so dale Wašim džěćom wutworić dobre ramikowe wuměnjenja, zo
bychu so wone pola nas derje čuli a wjele za žiwjenje nawuknyli.

Přeju Wam w mjenje předsydstwa SŠT žohnowane hody, strowotu a Bože
žohnowanje w léće 2015.

Waša

Ludmila Budarjowa
předsydka Serbskeho šulskeho towarstwa z.t.

Wobsah:

Džěćom dołho njeprěduj, dobry přikład pokazuj! - farar M. Anders	1
Mysle k temje swójba (3. džěl)	3
Z Poldijom přez pěstowarske lěto - Němcy	8
Štož dołho traje, so skónčnje poradźi - Malešecy	9
Wotkrywanja z hajnikom na Wotrowskim hrodźišću - Wotrow	11
Napjaty swět kołowokoło powoňanjow - Ralbicy	12

Džěcom dołho njeprěduj, dobry přikład pokazuj! (serbske přisłowo)

„Nano“, žebriješe Florian, „daj mi prošu dwaj euraj“. „Ničo njebudže, ty maš twoje kapsne pjenjezy“, mjenješe nan wotpokazujo. Hólc pak mjerzacy woteńdže a praji: „To staj mi prawaj staršej, džěći chcetaj měć, ale koštować (płaćić) ničo njesmědža!“ Žort najprjedy zwuraznja, tež swójba je městno, hdžež ma nimo lubosće, wěstosće a schowanosće tež humor doma być. Runje džěći wšak sprawnje a jasnje wupraja, štož dorosćeni poprawom jenož mysla. Woni zwaža sej to, štož su w stawiznach nory činili: wěrnosć do žortnych słowow kaž do rjaneho šata zdrasćić. A potom móže samo njeluba wěrnosć znjesliwa być,

hdyž wuchadža z lubosćiweje wutroby, kotraž z tobu derje měni. Haj, potom wona pomha spóznać, štož sym hinak abo wopak widžať abo scyła přewidžať. Nichtó njeje perfektny a nikomu parla z króny njepadnje, hdyž tole sprawnje praji. Swójba je w tutym zmysle šula žiwjenja, kotraž wučí, kak hodži so z konfliktami a rozdžělnymi mjenjejemi wobchadžeć. Myslu sej, zo budže to w přichodže přeco trěbniše. Přetož wašnje mjezsobneho wobchadženja postaja atmosferu, kotraž swójbných wjaza a do zhromadnosće wabi. Kóžda mać a kóždy nan tole wobkrući a spyta to dobre, štož je doma nazhoniť, tež w swojej swójbje nałožować, wězo při našich wobstojnosćach. Štož so mi najbóle lubi je, zo knježitej džensa sprawnosć a wotewrjenosć kaž nihdy do toho. A z toho wurośće strowe dušine a psychiske wuwice młodeho čłowjeka, kiž so njeboji nana abo mać so prašeć abo tež fararja narěčeć. Hdy bych naličiť, što je prjedy

tež w našich swójbach wšo tabu było, wo čímž so njeje rěčało, dokelž so pječa njeslušese, to by šwarna litanija nastała.

Adwentny a hodowny čas so bliži, kiž je zdobom swójbny čas kaž žadyn druhu wob lěto. Hižo přihotowanje hodowneho swjedzenja ze wšěmi swojimi wobkuzłacymi elementami kaž stej to wichtlowanje a spěwanje prastarych melodijow, je šansa, mjezsobnej zhromadnosći mjez dźěćimi a staršimi rosć dać kaž kwětce při optimalnych wuměnjenjach.

Wězo so naležnosće a problemy swójbneho žiwjenja mjenjeja. Dźěći, kotrež su po přewróće wotrostli, su so takrjec do drugeho swěta narodžili hač zdžela jich nanojo a maćerje a na kóždy pad hač dźědojo a wowki. Su wotrostli z techniku a z kompjuterom, z handyjom a internetom, su nawuknyli, zo pjenjezy wulku rólu hraja, zo dyrbiš so přetłóčić a wojować. Na druhim boku je telko materielných poskitkow, telko zarjadowanjow a zabawnych móžnosćow, zo je ćežko wucho a wutrobu džensnišeho čłowjeka docpěć, wšojedne hač je młody abo starši. Hłójčku sej łaamac, što by ze swojim swobodnym časom započat, džensa hižo njetrjebaš. Z tym pak so tež prašeš, na kotre wašnje hodži so pozitiwny wliw wukonjeć abo što dźěći přeswědči? Njejsym ničo mudrišeho abo lěpšeho našoć hač serbske přisłowo w nadpismje. Tu so wotkrywa ludowa mudrosć generacijow. Příklad rěči bjez słowa a tež bjez nuzowanja.

Katolscy biskopja Němskeje su nje-dawno 10 dobrych přičin za mandželstwo jako diskusijne impulsy wudali. Za přeni a najsylniši argument maja fakt: „Kóždy čłowjek žedži za lubosću. Wón je stworjeny a wusměrjeny na „ty“. Lubosć sama njetrjeba wopodstat-

njenja. Wona je wjace hač knyskotaca erotika abo počezowacy zawjazk. Wona je wšowopřijace a bjezwuměnite „haj“ druhemu čłowjekej jenož „jeho“ dla, bjez skradžneje mysle“. Kóžde dźěćo, kotrež w tajkej lubosći wotrosće, ma dušiny kapital, kotryž jemu čas žiwjenja płody přinjese.

farar M. Anders

Mysle k temje swójba (3. dźěl)

awtorka sej njepřeje wozjewjenje w interneće

Z Poldijom přez pěstowarske lěto

Jónu měsačnje wopytuje nas knjeni Ruzicka ze zelenej policajskej maskotku Poldijom. Dawatej nam pomociwe nastorki za zhromadnosć, tolerancu a akceptancu, za naše zadźerženje mjezsobu a dorosćenym napřečo. Wuknjemy z Poldijom, kak prawje wo pomoc prosymy, jeli so nam raz něšto stanje. Džěše tež wo zadźerženje při konfliktach. Poldijowe prawidła nam tu jara pomhaja.

Wažna tema bě wězo zadźerženje w nadróžnym wobchadže. Zwučowachmy, kak džemy prawje přez puć. Poldi je nam tež dobre pokiwy dať, kak móžemy sej směraj naprawo a nalěwo derje spomjatkować. Tež přeprěčenje drohi při ampli a prawe zadźerženje při wuchodźowanju w skupinje smy nawuknyli. Dokelž je Poldi zhoniť, zo hižo wjele našich džěći z kolesom jězdzi, rozhtoži wón nam, kak wažny je nahłownik.

Poldi je nas namoťwjať, stajnje skedźbliwje a z wočinjenymi woćimi přez wšědny dzeń w pěstowarni kročić, zo bychmy strašne situacije na hrajkanišću ale tež w nadróžnym wobchadže, na twarnišću atd. tak skok kaž móžno spoznali.

W zaštej zymje bě „na lód hić” wulka tema, dokelž blisko pěstowarnje mjenujcy rěka Čorny Halštrow běži.

Tuchwilnje zwučujemy z Poldijom, kak so předstajimy, kak rěkamy, hdže bydlimy, kelko lět smy. To docyła tak jednore njeje, kaž by sej jen to myslil. Je pak jara wažne, hdyž so raz wot staršich wotsališ a njewěš, hdže sy.

Wězo swjećachmy tež z Poldijom zhromadnje w běhu pěstowarskeho lěta wšelake swjedženje. Při wotchadniče našich šulskich nowačkow je jim tež Poldi zbožopřeće za nowy žiwjenski wotrězk wuprajil.

Po jednym lěće z Poldijom chcemy so pozitiwnje k projektej wuprajil a trěbnosć potwjerdźil, zo so projekt dale džěćom poskići, a jeli je móžno, dale wutwari.

Tež koncert orchestra policije, je dobry přinošk za předšulske kubłanje. Snano by tež Poldi w tutym ramiku za wjele, wjele džěći powučace dopoťdnjo přewjesć móhl.

Christina Cymertowa

Štož dotho traje, so skónčnje poradži ...!

Witaj-pestowarnja „k wódnemu mužej“ Malešecy
Tak džěše so nam džěcom a našej čumpjeli. Poprawom chcychmy hižo 2012 sej nowu čumpjel natwarić, ale stare, skóncowane krosnowadło přińdže nam naprěki. Nowe měješe so nastajić. Potajkim so wšitke pjenjezy za to nałožichu. Nětko rěkaše znowa lutować, lutować, sponsorow pytać.

W nazymje 2014 bu nětko nowa čumjel přepodata. Ale najprjedy hladajmy wróco. 2013 so zhromadnje z džěćimi wuradźowachmy. „Kajku čumpjel chceće měć?“, to bě prašenje. Ma to hnězdowa čumpjel być, dwójna čumpjel, čumpjel za pěstowarske a jedna za žłobik porno sebi? Wjacore móžnosće mějachmy we hłowje. Rozsudnichmy so za čumpjel za wjacorych. Nětko přemyslowachmy, hdže ma so wona nastajić a kotre změny mamy k tomu w zahrodze přewjesć. W nalěcu 2014 so na wjacorych popołdnjach ze staršimi, staršiskej přiřadu a kubtarkami kěrki přesadźichu, krosnowadła přestajichu, ale tež druhe džěta přewjedźechu. Z džěćimi wotměrichmy wulkosć přestrěnje za čumpjel a wotykachmy wšitko. Spočatk oktobra přijědže potom firma Hirschfelde z Měrkowa z „čežkej techniku“ k nam a móžachmy wšědnje přihladować, kak so płonina wubagrowaše, palisady so zasadźichu, čumpjel so postaji a pěsk z wulkim wusypowakom do „džěry“ nawozy. Bohužel smědžachmy my džěći jenož přihladować, hačrunjež bychmy rady jónu popomhali. „Božemje a džakuju“ prajichmy na kóncu.

Po jednym tydženju bě nětko wulki wokomik tu a móžachmy hnězdowu čumjel přepodać. Wšitke žłobikarske a pěstowarske džěći běchu napjate. Přepro-

syachmy sej wšěch darićelow kaž tež staršich. Z džěćacym sektom a wulkej haru poswjećichmy čumpjel. Najprjedy smědžachu žłobikarske džěći na čumpjel a hižo džěše horje do „wyšin“, potom slědowachu wšitke druhe džěći. Ze zhromadnym samowarjenym wobjedom zakónčichmy dožiwjenjapołne dopołdno.

Přejemy pomocliwym firmam wšitko dobre a prajimy džakuju!

Rajdideldi, rajdidelda - swěć ow swěć mi, latarnčka

W katolskej wokolinje wě kóždy, zo 11.11. přeco swjaty Měrcin na konju přijěcha a džěci z latarnčkami za nim wokoło cyrkwyje ćahnu. Ale tež pola nas w ewangelskej serbskej wokolinje nas swjaty Měrcin na konju wita.

Tež naše Malešanske džěci su so lětsa zaso na tutón podawk přihtowali. Zhromadnje powědachmy sej stawiznu wo Měrcinje, spěwachmy spěwy a paslichmy latarnčki. Kóždy skupina měješe swójski motiw na njej. Naše žlobikowe paslachu lutka na lampku, skupina „wódnje mužiki“ čerwjenu kapičku a rybičku, „błudnički“ wumyslichu sebi sami motiw a hortowe džěci paslachu latarnčki ze zwěrjatami.

A kak woswjećichmy nětk tutón dzeń? Chcychmy tola tež džělic kaž swjaty Měrcin!

Póndzelu pječechu naše wulke chléb a te srjedzanske džěchu do wjesneho wobchoda nakupować wot butry hač k jabłukam, wšitko za zhromadnu snědań. Wutoru rano zestupachmy so do kruha, zaspěwachmy sebi a potom wupyta sebi kóždy wulke džěčo jedne małke a so za rjane kryte blida k snědani zesyda. Nětko džělachu te wulke swoju pomazku

z małkimi, prašachu so, što chce na pomazku namazane měć, kajki sad chce rady jěšć atd. Pomazka so rozkra a zhromadna snědań wšitkim zestodža.

Popołdnu so potom wšitcy před cyrkwju z našimi latarnčkami zetskachmy, ćehnjechmy do cyrkwyje a tam wšitkim spěwy wo swjatym Měrcinje

zanjesechmy. Knjez farar Nowak potom wosadnych na mały ćah ze swěćami přeprošy. Jako přińdžechmy z cyrkwyje, čakaše Měrcin na konju na nas a nas přewodžeše. Tu pola nas ewangelskich je to potom tak z wašnjom, zo wjesnjanosta před gmejnu na swj. Měrcinowy ćah z wulkim korbom całtow čaka a potom so tute džěla. Latarnčki w ćmě rjenje dale swěća a džěci a starši domoj přewodžeja.

džěci a kubłarki z Malešec

Wotkrywanja z hajnikom na Wotrowskim hrodzišču

Čłowjek a lěs staj njedželomnje zwjazanej. Zo bychy tež hižo džěci spóznali, zo ma čłowjek wulku zamołwitosć za přirodu, dyrbymy jón zrozumić, sej wažić a zdobom lubować. Je nam wažne, zo džěci někotre wobłuki w přirodže bliže zeznaja. Tak podachmy so ze skupinu pěstowarskich a z hortowymi džěćimi do lěsa.

Džěci hromadžichu spody lisća wšitko to, štož so hibotaše. Wšitke tute bruki a wački pod wulkej lupu wobdźiwachu a na wobrazach zaso spóznachu. Z pomocu hajnika tute pomjenowachu. Chodžo přez lěs měješe hajnik knjez Petrick mnoho wotkryjacych stacijow přihotowanych. Tak pytachu džěci z dalokowidom za zwěrjaty, kotrychž žiwjenski rum je na lisćowej zemi, na kerčinach abo na štomach. Zadźiwani wotkrychu šwinca a zajaca. W powětrje móžachu jatřoba wobkedźbować, kotrehož tež wutykaneho wobdźiwachu. Džěci dokładnje rozložowanjam scěhowachu. Tak zhonichu, kotreho njeprěcela jednotliwe zwěrjo ma a kak so zwěrjo před nim škita, n. př. z barbu kožucha, pjerja abo kože.

Dale zaběraše nas prašenje, što zwěrjata žeru a kajke žrački su.

Wulke wjeselo mějachu při twarjenju hnězda za młodźata. Kóždy wupyta sebi partnera jako ptačej staršej za młodźata. Pica běchu štabiki, kotrež dyrbyeše jedyn z njeju we wotměnje hromadžic a tamny měješe mjeztym nadawk,

hnězdo škitać. Nakedźbu brać wšak dyrbyeštaj so před jatřobom, kiž sedžeše wutykany na ruce hajnika a hnězdo wobkružowaše. Džěci mějachu słuhać na ptači hłós so bližaceho rubježneho ptaka. Z wulkim zajimom a wjeselom swoje hnězda z picu napjelnichu.

Tež stacija z wobrazami zwěrjatow ze swojim pohibowanjom so džěćom spodoba. Na šćežce mějachu markěrowane, kak daleko so zwěrjo z jednym skokom pohibuje. Džěci pospytachu kaž zwěrjo skočić. Ze skokom myški móžachu so runać. Přez 11 m skoka jehlenja so džěci njemalo dźiwachu. 2 m zajaca nimale docpěchu.

Hańžka Nawcyna, wjednica

Napjaty swět kołowokoło powołańjow

W pěstowarskim lěće 2014/2015 zaběramy so w našej pěstowarni z temu „powołańja“. W přěnim rjedže chcemy dźěćom spřístupnić dohlad do wšelakich dźěťowych swětow jich staršeju. Dale pak su tež dźěći wšědnje do druhich powołańjow zapřijate, hdyž n. př. pósta přijědže abo hdyž so naše tony před pěstowarnju přez wulke awto wuprózdnja.

Na spočatku so prašachmy dźěći za powołańjemi staršeju. Zwjetša njezamóchu dźěći konkretne mjeno powołańjow wuprajic:

Město molerja dźěćo měni, zo nan ze šeršćowcom moluje abo zo mać doma wari a rjedži. „Mój papa reparuje LKWje a mama sedži w běrowje.“ „Moja mama pola lěkarja cedlki pisa.“ „Mój papa z druhimi chěžki twari.“ Z pomocu kubłarjow a kubłarkow kaž tež staršeju so wšelake powołańja nana a maćerje hromadže zestajachu. Prašane za swójskimi powołańskimi přecemi: „Hdyž ja budu wulki nan, budu drjewo rězać.“ „Ja budu papje pomhać.“ „Ja chcu być lěkar za ludži.“

„Ja budu kopańcu hrajer.“ „A ja budu policist.“

Mjez druhim zaběrachu so dźěći w Božich hodžinkach z cyrkwin-skimi powołańjemi. Ministrant a knjez farar běštaj dźěćom wězo hnydom znataj. Tamne, kaž lektor, zwóńk, organist a rjadniske powołańja so dźěćom předstajichu a wopisachu. Kruće sej skupiny předewzaja, sej „wšelake powołańja“ do pěstowarnje přeprosyć.

Franciska Neterowa

Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Mlynk“ Ralbicy